

BIAŁA KSIĘGA ZIMY

WPROWADZENIE

Największymi trudnościami z jakimi zwierzęta spotykają się zimą to brak pokarmu i chłód. Większość czasu zarówno ssaki, jak i ptaki spędzają na aktywnym poszukiwaniu jedzenia, co wymaga ciągłego przemieszczania się i niejednokrotnie wydobywania go spod śniegu. Dlatego kiedy wybierzemy się zimą na pola, do lasu czy ogrodu dostrzeżemy tam niezliczone tropy. Każdy kto potrafi je rozpoznać, umie czytać z białej księgi zimy historie, które przydarzyły się zwierzętom. Możemy dowiedzieć się gdzie wędrowała sarna, czym interesował się wróbel lub gołąb albo skąd wnoszą nasiona myszy. Czasem ujrzymy świadectwo dramatu jaki zdarzył się nornikowi pochwycyconemu przez puszczyka.

Rozpoczynając przygodę z tropieniem musimy uściślić terminologię. Powszechnie używane słowo „ślady” dotyczy wszelkich pozostałości działalności zwierząt, a więc zarówno będą to odbicia łap w błocie, jak i obgryziona szyszka czy gniazdo (patrz zdjęcia). Natomiast termin „tropy” odnosi się ściśle do odcisków łap na śniegu czy ziemi. Ich rozpoznawanie wymaga pewnej wprawy. Inaczej wyglądają, gdy zwierzę porusza się wolno, inaczej gdy biegnie.

Wycieczka w mroźny, słoneczny dzień pozwoli nam poznawać tajemnice zwierząt.

CELE OGÓLNE:

- » rozbudzenie ciekawości otaczającego nas świata,
- » propagowanie spędzania wolnego czasu na świeżym powietrzu także zimą.

CELE OPERACYJNE:

Uczestnik wykona następujące czynności:

- » potrafi prawidłowo wykonać ćwiczenia korekcyjne stóp,
- » opowie o powodach dokarmiania zwierząt zimą.

FORMA PRACY:

- » indywidualna, zbiorowa

WIEK: 5 - 6 lat

MATERIAŁY:

Arkusze szarego papieru pakowego, flamastry, kuweta na wodę, farby plakatowe, kredki, woreczki do ćwiczeń, gazety.

ZAJĘCIA 1. PO NITCE DO KLĘBKA

MIEJSCE: SALA**PRZYGOTOWANIA WSTĘPNE**

1. Przygotuj duży arkusz szarego papieru pakowego, flamastry, kuwetę na wodę, farby plakatowe, kredki, woreczki do ćwiczeń, gazety.
2. Sporządź kserokopie arkusza pracy ucznia Po nitce do klębka.

PRZEBIEG ZAJĘĆA. PRZYGOTOWANIA

1. Sklej z papieru pakowego duży arkusz, odpowiedni do pomieszczenia kilkunastu osób.
2. W kuwecie zmieszaj wodę z niewielką ilością farby plakatowej.
3. Rozłóż w łatwo dostępnym miejscu woreczki do ćwiczeń i gazety.

B. ĆWICZENIA

1. Rozłóż na podłodze arkusz szarego papieru pakowego. Obrysuj na nim stopy wszystkich uczestników zajęć w różnych pozycjach. Zapytaj które stopy są największe, a które najmniejsze?
2. Nasze stopy służą nam codziennie do chodzenia. Muszą być sprawne i wygimnastykowane. Zaproś dzieci do ćwiczeń i poleć aby:
 - » stojąc przesuwali stopy do przodu ruchem gąsienicy,
 - » położyły się na plecach i spróbowały „klaskać” stopami,
 - » leżąc chwyciły woreczek palcami stopy i spróbowały nim rzucić,
 - » leżąc jechały „na rowerze” trzymając palcami stopy woreczek,
 - » maszerując po sali trzymały pod palcami kredkę,
 - » spróbowały zwinąć palcami od stóp kulę z gazety
 - » podarły gazetę stopami na kawałki
 - » pozbierały kawałki gazety palcami od stóp i wrzuciły je do kosza.
3. Weź płaską kuwetę w której znajduje się woda zmieszana z farbą plakatową. Wybierz jednego uczestnika, który zanurzy w niej stopy i przejdzie przez papier z obrysowanymi stopami. Które ślady są teraz najlepiej widoczne?
4. Podobnie w lesie czy na łące wszystkie zwierzęta zostawiają tropy czyli odbicia swoich łap, szczególnie dobrze widoczne na śniegu i błocie. Są one bardzo różne. Okrągłe, kanciaste, ostro zakończone. Uzależnione jest to od kształtu łapy, masy zwierząt. Idąc po tropach możemy dowiedzieć się dokąd dane zwierzę się przemieszczało i co robiło. Rozdaj dzieciom arkusze pracy i poproś aby prześledziły trasy czterech zwierząt.
5. Układając z sylab umieszczonych wzdłuż tropów wyrazy odgadniemy dokąd zmierzają ptaki i ssaki zimą (karmnik, paśnik, podsyp, lizawka).
6. Wyjaśnij dlaczego podczas zimy należy dokarmiać zwierzęta.

ZAJĘCIA 2. ZIMOWI TROPICIELE

MIEJSCE: TEREN (POLA, OGRÓD, PARK, LAS)

PRZYGOTOWANIA WSTĘPNE

1. Wytnij ze sklejk kształt stopy lewej i prawej. Umocuj je do kołków ułatwiających trzymanie.
2. Wymyśli i zapisz na kartkach zadania dla przedszkolaków (po trzy na grupę) np.:
 - » grupa ma ulepić bałwana
 - » wszyscy wykonają żabie skoki wokół drzewa
 - » odnajdą w najbliższym otoczeniu jedno drzewo liściaste i jedno drzewo iglaste itp.
3. Przygotuj nagrody dla każdego z uczestników.

PRZEBIEG ZAJĘĆ

A. PRZYGOTOWANIA

1. Zaplanuj spacer w dzień po opadach śniegu. Zabierz ze sobą przewodnik do rozpoznawania tropów i śladów.
2. Wraz z przedszkolakami postarajcie się odnaleźć jak największą liczbę śladów i prawidłowo odgadnąć do kogo należą.
3. Wybierzcie jeden z nich i podążajcie nim starając się odgadnąć co robiło nocą zwierzę.
4. Postarajcie się odnaleźć pozostałości po żerowaniu zwierząt np. drzewka obgryzione przez zające.

B. ĆWICZENIA

1. Podziel dzieci na dwie grupy (potrzebni będą dwaj opiekunowie). Grupie pierwszej wręcz przygotowane stopy ze sklejk. Jej zadaniem będzie podążanie po ogrodzie i wyznaczanie szlaku, którym będzie przemieszczać się grupa druga.
2. Podczas wyznaczania szlaku dzieci powinny pozostawić znaki (strzały wykonane z gałęzi, kolorowe szmatki, sterty kamieni) informujące o ukrytych zadaniach.
3. Druga grupa po pewnym czasie podąży po śladach, które mogą kluczyć i zawracać. W momencie odnalezienia zadania, jej opiekun czyta jego treść (mogą to być także rysunki zrozumiałe dla wszystkich). Następnie wszyscy wykonują polecenie zawarte na kartce.
4. Celem wędrowki może być ukryty skarb np. kosz jabłek lub jeśli zabawa będzie odbywała się w lesie np. paśnik, przy którym można opowiedzieć o dokarmianiu zwierząt.
5. W dalszej części zajęć następuje odwrócenie ról.

BIAŁA KSIĘGA ZIMY

ZADANIE DLA PRZEDSZKOLAKÓW

Zaproś rodziców na wycieczkę do lasu. Jej celem będzie odnalezienie kuźni dzięcioła. Są to specjalne otwory lub szczeliny w pniach drzew w których umieszcza on szyszki, orzechy w celu rozkucia. Pod takimi drzewami można obserwować duże ilości rozkutyh szyszek i rozłupanych orzechów. Pomocne będzie obserwowanie dzięciołów i nasłuchiwanie odgłosów wydawanych przez nie w czasie pracy.

CIEKAWOSTKI

1. Ponowa to w gwarze myśliwskiej dopiero co spadły śnieg, na którym bardzo dobrze widać wszelkie świeże tropy. Ułatwia ona orientację, gdzie aktualnie znajduje się zwierzyna, a także często w trakcie ponowy przeprowadzane są liczenia zwierząt łownych.
2. Tropy zwierząt różnią się wyraźnie w zależności od tempa ruchu. Inaczej mogą wyglądać podczas marszu, inaczej podczas biegu, skoków czy czołgania się. Określone typy ruchu posiadają wśród myśliwych własne nazwy np. idący lis porusza się tzw. sznurowaniem układając łapy w ten sposób, że tworzą linię prostą.
3. Tropy zwierząt bywają świadkami zamierchłej historii naszej planety. W miejscach, gdzie w okresie jurajskim znajdowały się łądy (brzegi jezior i rzek, błota) zachowały się do dzisiaj ślady bytowania dinozaurów. Zwierzęta idąc po grząskim gruncie odbijały łapy, które to odbicia pokrywane były kolejnymi osadami i w końcu skamieniały. Obecnie możemy obserwować ich kształty i rozmiary, a także poznawać szczegóły z życia, wiedząc, że przykładowo przemieszczały się w stadach.

SŁOWNICZEK TRUDNIEJSZYCH POJĘĆ

Lizawka – słupek, pień, służący za podstawę pod kostkę soli. Najczęściej usytuowany w miejscu dokarmiania zwierząt leśnych. Zlizując sól uzupełniają one minerały w organizmie.

Paśnik – konstrukcja z drewna, metalu służąca do wykładania siana i słomy, czasem także owsa, buraków, kukurydzy w celu dokarmiania zwierząt zimą.

Podsyp - karmnik dla ptaków żerujących na ziemi. Ukośny daszek oparty na poprzeczce i dwóch palach. Podsypy często budowane są na polach przez myśliwych dokarmiających bażanty i kuropatwy.

WYBRANE POZYCJE LITERATURY

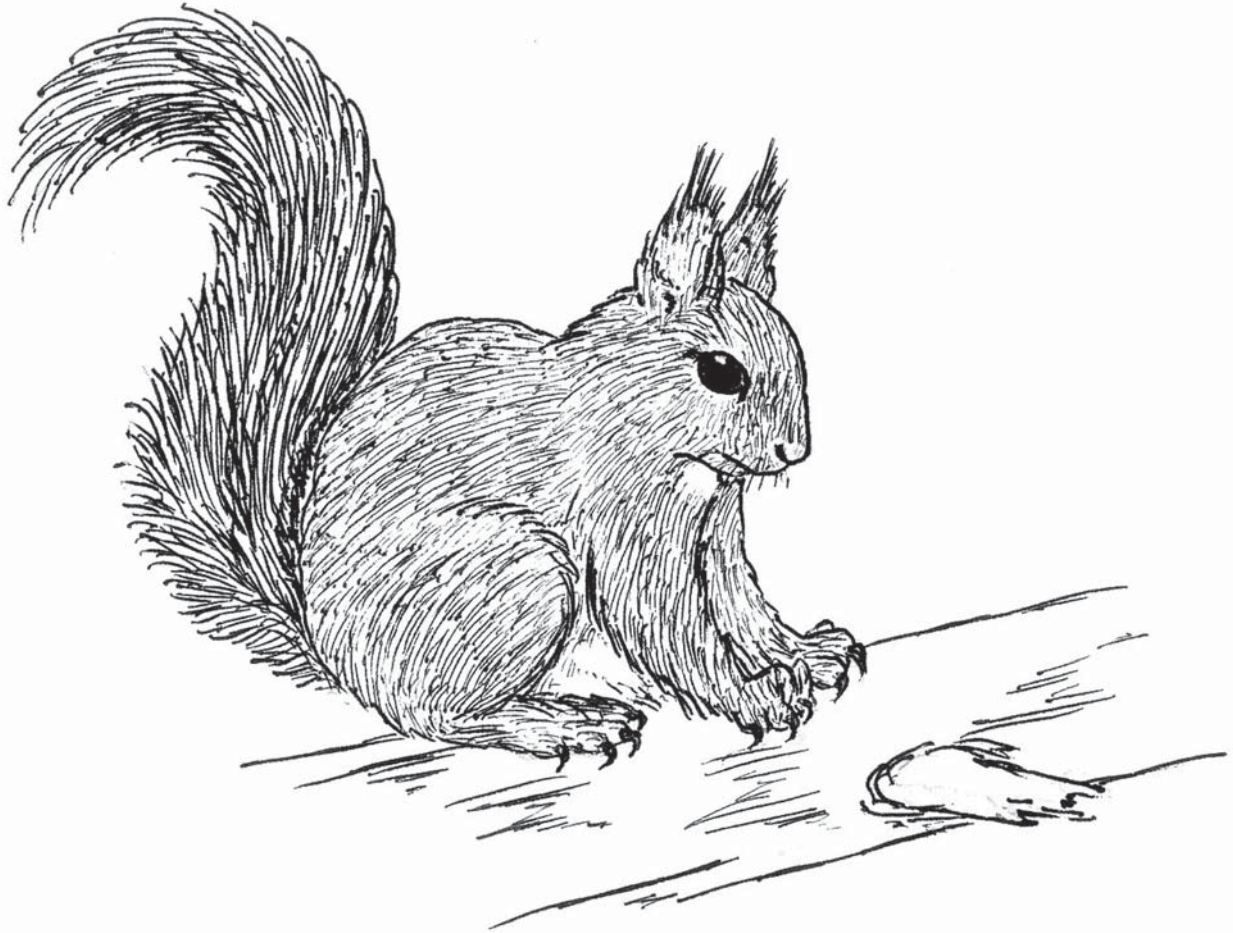
1. Brown R. i in. Tropy i ślady ptaków. Muza. Warszawa 2006.
2. Hecker F. Poznajemy ślady zwierząt. Delta. Warszawa 2008
3. Hoppe S. Polski język łowiecki. Podręcznik dla myśliwych. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne. Warszawa 1980.
4. Richarz K. Tropy i ślady zwierząt. RM. Warszawa 2007.
5. Romanowski J. Poznajemy tropy i ślady zwierząt. Przewodnik do plecaka. Multico. Warszawa 2007.
6. <http://edu.pgi.gov.pl/muzeum/tropyslady.htm>

Mysz domowa *Mus musculus*

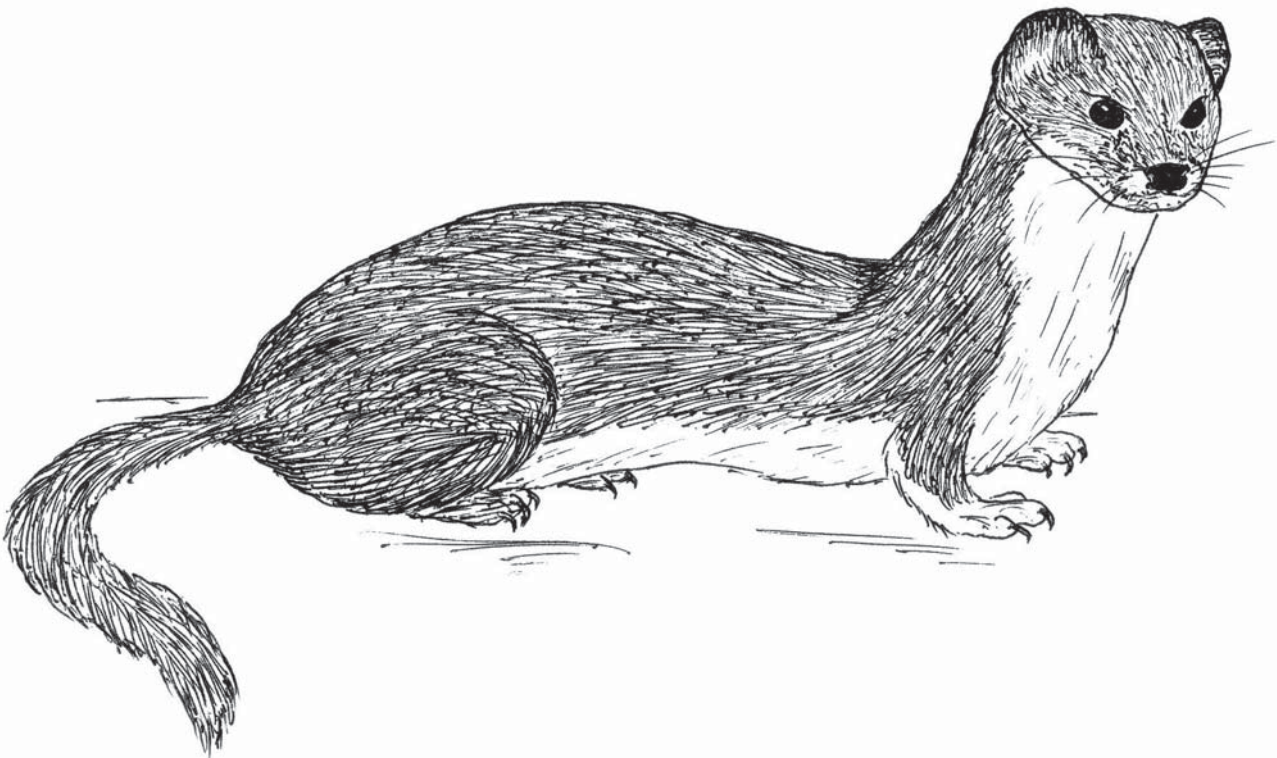

Mysz domowa jest częstym mieszkańcem naszych domów, magazynów, fabryk. Prawdopodobnie związała się z człowiekiem od momentu rozpoczęcia przez niego uprawy zbóż i gromadzenia ziarna. Może być uciążliwym szkodnikiem zapasów żywności. Zimą jej tropy można spotkać na trawnikach, w otoczeniu zabudowań.

TROPY ZWIERZĄT - TABLICA 2

Wiewiórka *Sciurus vulgaris*

Niewielki ssak zamieszkujący lasy, zagajniki, parki. W dziuplach i skrytkach gromadzi na zimę zapasy w postaci owoców, grzybów itp. Latem odżywia się także jajami i pisklętami ptaków. Choć prowadzi nadrzewny tryb życia, przemieszcza się także po ziemi w poszukiwaniu pokarmu.

*Łasica **Mustela nivalis***

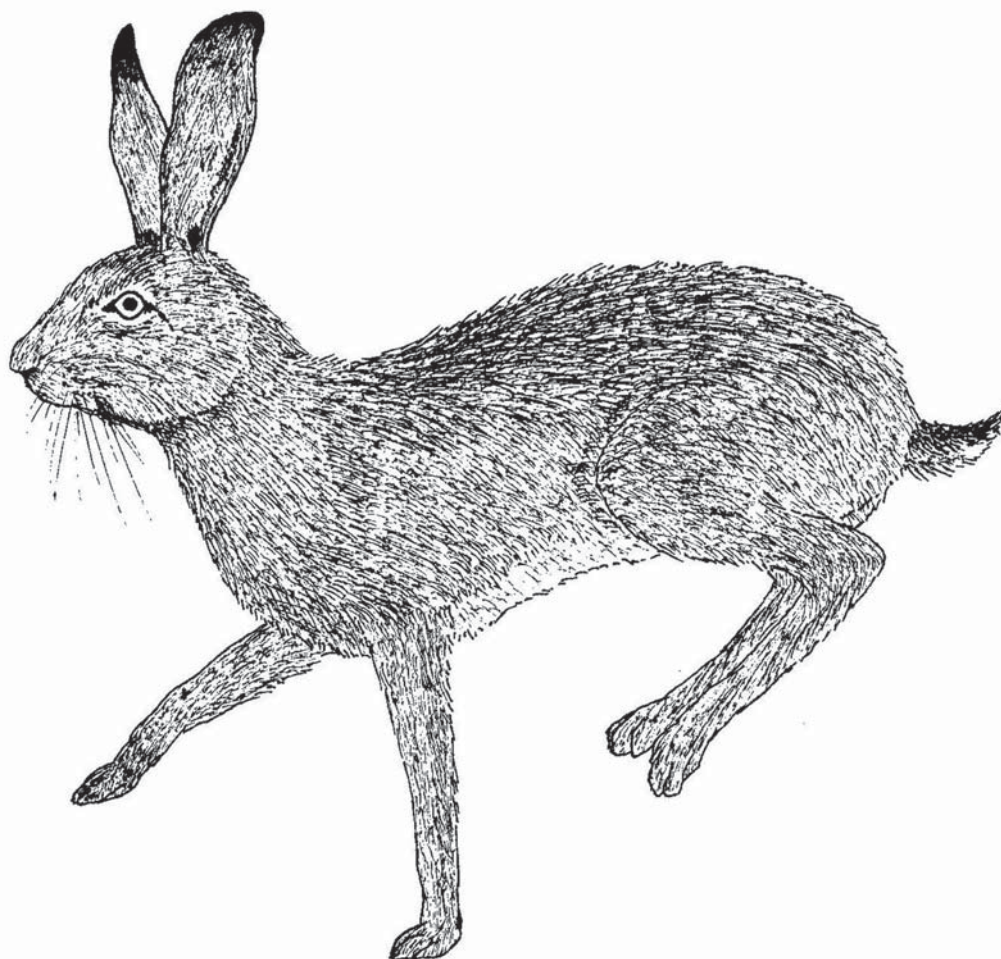
Najmniejszy ssak drapieżny Europy wyspecjalizowany w polowaniu na myszy i norniki. Dzięki swej budowie może penetrować ich wąskie nory i tunele. W ciągu roku zjada do 1000 gryzoni. Zimą część łasic zmienia ubarwienie sierści na całkowicie białe. Ślady łasic często można obserwować w pobliżu zamieszkałych miejsc, zarówno w mieście jak i na wsiach.

TROPY ZWIERZĄT - TABLICA 4

Kuna domowa *Martes foina*

Kuna domowa zwana także kamionką jest gatunkiem synantropijnym czyli zasiedlającym otoczenie człowieka. Do niedawna występowała jedynie na terenach wiejskich, a ostatnio kolonizuje miasta. Odżywia się zarówno gryzoniami, jak i ptakami, owadami, a także owocami. Lubi chodzić tymi samymi ścieżkami dlatego jej obecność jest łatwa do stwierdzenia.

Zając szarak *Lepus europaeus*

Zające zamieszkują tereny polne oraz w mniejszej liczbie lasy. Są zwierzętami roślinożernymi, odżywiają się trawami, pędami, korą. Zimą potrafią wykopywać rośliny spod śniegu. Czasami wyrządzają szkody w sadach obgryzając drzewka. Ich tropy bardzo często możemy zobaczyć na polach.